

PODSUMOWANIE WIZYTY STUDYJNEJ NA ISLANDII

W ramach projektu ŁDD

“Jesteśmy... SILNE! Łódzka kampania na rzecz praw kobiet”

Opracowanie: Gabriela Zarzecka, Piotr Tubelewicz

Łódź, 2020

Spis treści

	2
Islandia - podsumowanie wizyty	3
1. Dobre praktyki dotyczące przeciwdziałania przemocy	4
1.1. Systemy wsparcia ofiar	4
1.1.1. Bjarkarhlid - The Family Justice Center	4
1.1.2 Schronisko dla kobiet	4
1.1.3. Woman legal Conceling (oraz Icelandic Human Rights Centre)	5
1.1.4 Stigamot- survivors of sexual violence	5
1.1.5 Þroskahjálp	6
1.2. Systemy interwencji i organizacje polityczne	6
1.2.1. Together Against Violence	6
1.2.2. Policja	7
1.2.3 Icelandic Women's Rights Association	7
2. Wprowadzanie zmian w systemie	8
2.1. Kooperacja - wzajemne wsparcie, zaufanie, wymiana informacji, wspólne cele	8
2.2 Sojusznicy i siła polityczna	9
2.3. skutki i koszty przemocy	10
2.4. Edukacja i kampanie	10
2.4.1 Edukacja o przemocy i jej czynnikach	10
2.4.1 edukacja o prawach kobiet i postępowaniu w przypadku przemocy	12
2.4.3. edukacja sprawców	13
2.4.4. edukacja obywatelska	14
2.4.5. edukacja policji	15
2.4.7 Kampanie	15
3. Wnioski	16
Kontakty:	18

Islandia - podsumowanie wizyty

Wizyta na Islandii odbyła się na przełomie października i listopada i trwała tydzień. Uczestniczyło w niej sześć osób: cztery przedstawicielki stowarzyszenia Łódzkie Dziewuchy Dziewuchom oraz dwoje badaczy. Odbyło się dziewięć spotkań, osiem z nich zostały umówione przez partnerkę projektu, **Brynhildur Heiðar- og Ómarsdóttir**, przedstawicielkę Icelandic Women's Rights Association. Przed wyjazdem przekazała ona prośby o spotkanie oraz krótki opis projektu do organizacji i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy. Jedno ze spotkań, z Sigríður Björk Guðjónsdóttir, Komisarz Krajowej Policji Islandii, udało umówić się będąc już na miejscu.

Spotkania miały na celu poznać z pierwszej ręki dobre praktyki w zakresie przeciwdziałania i radzenia sobie ze skutkami przemocy ze względu na płeć oraz realizacji kampanii.

Odbyte spotkania:

- z Ragną, kierowniczką Bjarkarhlid - The Family Justice Center
- z Sigprúður Guðmundsdóttir, kierownik wykonawczą w Schronisku dla kobiet
- z przedstawicielką Throskahjalp, organizacji zajmującej się kobietami z niepełnosprawnościami, głównie intelektualnymi
- z Margret z Women's Legal Counseling oraz Icelandic Human Rights Centre
- z naszą partnerką, Brunhildur, przedstawicielką Icelandic Women's Rights Association
- Ze Stefaníaa i Dora z Urzędu Miasta Reykjavik z projektu Together Against Violence
- Z Þórunn z Stígamót (Center for Survivors of Sexual Violence)
- Z Polką mieszkającą na Islandii - z jej perspektywy
- z Sigríður Björk Guðjónsdóttir, Komisarz Krajowej Policji Islandii.

1. Dobre praktyki dotyczące przeciwdziałania przemocy

Bezpośrednim celem wizyty było zgromadzenie dobrych praktyk w zakresie przeciwdziałania przemocy i prowadzenia kampanii dotyczących praw kobiet i kwestii przemocy. Po wielokrotnym przeczytaniu notatek wyłania się następujący zakres tematyczny.

1.1. Systemy wsparcia ofiar

Islandia to niewielki kraj w którym pracownicy danej dziedziny się znają i utrzymują kontakt, a kooperacja między organizacjami i instytucjami ma duże znaczenie. Kooperacja zakłada dostarczenie możliwie wielu usług niezbędnych przy zapobieganiu przemocy lub radzeniu sobie z jej konsekwencjami w możliwie najbardziej dostępnej formie.

1.1.1. Bjarkarhlid - The Family Justice Center

Bjarkarhlíð to wspólny projekt Miasta Reykjavík, Ministerstwa Opieki Społecznej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, policji w regionie stołecznym, Stowarzyszenia Schronisk dla Kobiet, Stígamót, Drekaslóður, Islandzkiego Biura Praw Człowieka i Służby Doradczej ds. Kobiet. Bjarkarhlid to centrum usług dla dorosłych ofiar przemocy wszystkich płci. Tam potrzebujące pomocy osoby mają możliwość bezpłatnych rozmów i porad z pracownikami socjalnymi, policją i prawnikami w komfortowych i dyskretnych warunkach.

Jest oparte o model The Family Justice Center. Jest to model pomocy z USA, polegający na zapewnieniu dostępu do wielu (wszystkich, jeśli możliwe/potrzebne) usług z zakresu przeciwdziałania przemocy i redukcji szkód z tym związanych w jednym miejscu, pod jednym dachem. Ma to zagwarantować kooperację doświadczonych instytucji: policjant, wsparcie pracowników socjalnych, prawników, komunikację z systemem, komunikację z grassroot organisation. Bardzo ważnym działaniem jest również udostępnianie informacji o różnych usługach i możliwościach pomocy i dzielenie się wiedzą. Więcej o modelu przeczytać można w książce: "One safe place" Pascal Frank, Bert Groen.

1.1.2 Schronisko dla kobiet

Schronisko to NGO które oferuje pomoc kobietom które z powodu przemocy nie mogą przebywać w swoich domach. Wsparcie dla kobiet polega na udzieleniu im niezbędnego schronienia i pomocy w ich procesie zmiany. Niekiedy wymagane wsparcie zaczyna się już przy zdefiniowaniu przemocy, zmianie postrzegania winy lub wstydu. Osoby pracujące w schronisku dbają o atmosferę, i wspierają tworzenie się pomiędzy kobietami mieszkającymi w schronisku społeczności. Funkcjonują wspólnie gotowane posiłki i spotkania domowe.

Po wprowadzeniu się kobieta ustala wraz z pracownikami swoje cele. Dostaje wsparcie w ich realizacji, ale również obowiązki do wykonywania. Regularnie, bardzo często, organizowane są spotkania żeby uzgodnić warunki i wesprzeć realizację celów.

Schronisko jest słabiej uregulowane prawem państwowym niż w Polsce - zapewnia to większą elastyczność. Dzięki temu nigdy nie odmawiają przyjęcia osób w kryzysie. Zarząd wychodzi z założenia, że nie da się przełożyć czyjś kryzysu, więc przyjmują zawsze, nawet jeśli czasem jest tłoczno.

Niezbędnym elementem funkcjonowania schroniska jest dostępność pracownika socjalnego dla matek z dziećmi. Pracownik rozmawia z dziećmi o schronisku, o sytuacji, o przemocy, o rodzinie, o trudnych rzeczach i emocjach, kontaktuje się ze szkołą, ale też tworzy ważne wspomnienia, zabiera dzieci na basen, pokazuje tanie, ciekawe formy spędzania wolnego czasu.

1.1.3. Woman legal Conceling (oraz Icelandic Human Rights Centre)

Spotkanie z Margret trwało tylko godzinę, podczas której reprezentowała ona dwie organizacje współpracujące ze sobą. Woman Legal Conceling zajmuje się wsparciem prawnym dla ofiar przemocy, natomiast Icelandic Human Rights Centrum zajmuje się kampaniami świadomościowymi.

Dostęp do prawnika, który specjalizuje się w pracy z osobami, które doświadczyły przemocy. Kobiety, które doświadczyły przemocy często nie mają zasobów emocjonalnych, czasowych i finansowych na samodzielną przeprawę z systemem sprawiedliwości, przejściem przez proces rozwodu. Women's Legal Counseling proponuje im dostęp do darmowej pomocy prawnej, na także wsparcia pracowników socjalnych. Ich mail i gorąca linia służą do udzielania szybkich porad i wskazówek prawnych, z zakresu reakcji na przemocową sytuację.

Działania Icelandic Human Rights Centre skupiają się na kampaniach społecznościowych i edukacji o prawach kobiet. Szkołą nauczycieli zakresu gender-studies i angażują się w dni przeciwko Gender Based Violence.

1.1.4 Stigamot- survivors of sexual violence

Ofiary przemocy seksualnej często przez lata nie sięgają po pomoc. Problemem bywa poczucie wstydu bądź winy, lub inne trudne emocje. Proces składania wyjaśnień często też jest wielkim obciążeniem emocjonalnym. Dlatego usługi dla ofiar seksualnych w przystępnej, bezpiecznej przestrzeni są ważnym i potrzebnym elementem systemu wspierania ofiar. Stigamot to NGO zajmujące się udzielaniem takich usług, wspieraniem grup samopomocowych. Osoby pracujące w tym miejscu są doświadczone w problematyce przemocy seksualnej. Odbывают się tam konsultacje oraz praca z konsekwencjami przemocy (wstyd, niepokój, smutek, niskie poczucie własnej wartości, wina, gniew, flashbaki, trudności w relacjach, strach, izolacja, emocjonalne odrętwienie, problemy w relacjach, problemy z

seksualnością, trudności z koncentracją, myśli samobójcze). Istotnym działaniem są liczne kampanie, edukacja dotycząca przemocy seksualnej, przemocy w relacjach i edukowanie kadry pracującej z młodzieżą.

1.1.5 Proskahjálp

Prawdopodobieństwo doświadczania przemocy przez kobietę rośnie, gdy dochodzi dodatkowy czynnik: np. niepełnosprawność. Proskahjálp to organizacja zajmująca się kobietami z niepełnosprawnościami, głównie intelektualnymi. Duży nacisk kładziony na realne potrzeby deklarowane przez osoby niepełnosprawne i peer-support - ich działania prowadzą do wzajemnego wspierania się osób których dotyczy ten sam problem.

Starają się wykorzystywać nowoczesne technologie do terapii i edukacji, np. używają VR, żeby przygotować osoby niepełnosprawne do trudnych momentów z którymi będą musieli się zmierzyć. (jak korzystać z autobusu, jak to jest wyjechać na obóz, jak głosować, jak to jest być w sądzie). Dbają, żeby wszystkie zawilości systemu i procedury były tłumaczone prostym, przystępnym językiem, możliwym do zrozumienia dla jak największej ilości osób.

1.2. Systemy interwencji i organizacje polityczne

1.2.1. Together Against Violence

Jest to projekt miasta Reykjavik polegający na ścisłej współpracy policji, schroniska dla kobiet, systemu opieki zdrowotnej i pracowników socjalnych. Współpraca pomiędzy przedstawicielami wygląda podobnie do naszych zespołów interdyscyplinarnych. Nie jest to główne zajęcie osób zaangażowanych w pracę nad przypadkami, jednak w przeciwieństwie do Polski, pracownicy dostają (godne i uczciwe - zespół interdyscyplinarny teoretycznie spotyka się w ramach godzin pracy) wynagrodzenie za pracę. Kolejną różnicą są możliwie najłatwiejsze procedury i ścieżki postępowania. Jeśli procedury robią się zbyt skomplikowane urząd miasta upraszcza je w konsultacji z innymi organizacjami realizującymi to zadanie. Przedstawiciele współpracujących instytucji nie muszą spotykać się na żywo, są w stałym kontakcie telefonicznym, co pozwala im na szybsze reagowanie i wymaga mniej czasu.

Urzędniczki z Together Against Violence zajmują się kontrolą przebiegu interwencji i pilnują realizacji usług. Dbają o dokumentację, odciążając pracowników terenowych i dbając o jakość wykonywanych zadań. Są dostępne pod telefonem na wypadek, gdyby ktoś miał problem np. z policją czy pracownikiem socjalnym podczas interwencji, zbierają również dane. Projekt Together Against Violence podlega ewaluacji uniwersytetu,

Dużą uwagę poświęca się sprawcom i programom edukacyjnym dla nich. W przypadku sytuacji przemocy w prawie istnieje zapis, że gdy dochodzi do negocjacji między partnerami. Ofiara może wymagać umieszczenia w pisemnej umowie zobowiązania do korzystania przez sprawcę z programu korekcyjnego, jeśli ten chce wciąż być w związku małżeńskim lub utrzymywać kontakt z dziećmi. Podstawową kwestią jest również ochrona dzieci, dla których w sytuacji przemocy w rodzinie przewidziany jest pobyt w bezpiecznym miejscu oraz spotkania z psychologiem. Ofiara przemocy może liczyć również na pomoc pracownika socjalnego oraz wsparcie finansowe.

1.2.2. Policja

Policja na Islandii przeszła znaczną przemianę i odbyła szkolenia w zakresie dyskryminacji i zapobiegania przemocy wobec kobiet. Podczas pobytu na Islandii udało się umówić dodatkowe spotkanie z Sigríður Björk Guðjónsdóttir, Komisarz Krajowej Policji Islandii. Jest ona znana ze swoich feministycznych działań i licznych doświadczeń w zakresie zapobiegania przemocy, na spotkanie z nią było rekomendowane przez większość osób z którymi odbywały się spotkania.

Policja stara się być w bliskiej współpracy z organizacjami i instytucjami przeciwdziałającymi przemoc ze względu na płeć. Blisko współpracują Bjarkarhlid, urzędem miasta oraz pracownikami socjalnymi, którzy razem z nimi są na interwencjach.

Współpraca z urzędem i ewaluacja przez instytut zwiększają dostępność danych, co umożliwia skuteczniejszą pracę. Bliska współpraca z The Family Justice Center pozwala policji lepiej zrozumieć charakterystykę ofiary, pracować z nią w bardziej komfortowych warunkach, na co za tym idzie - skuteczniej zbierać dowody.

Komisarz zaznaczyła, że zbieranie dowodów jest bardzo ważne. System raportowania powinien być możliwie najprostszy a możliwości są różne: od strony oraz aplikacji do raportowania przypadków przemocy (112.is) po przycisk bezpieczeństwa wydany ofiarom przemocy, które mogą znaleźć się w sytuacji zagrożenia. Bardzo ważne jest też zachęcanie kobiet, by szły na obdukcję. Opinia lekarza stanowi ważny dowód. Bardzo ważne jest również by zawsze była dostępna osoba, która może przyjąć zgłoszenie przemocy. Pani Komisarz podzieliła się wieloma cennymi uwagami (więcej w podrozdziale "edukacja policji").

1.2.3 Icelandic Women's Rights Association

Spotkanie z partnerką projektu, Brynhildur Heiðar- og Ómarsdóttir, z Icelandic Women's Rights Association skupione było wokół polityki. Celem Icelandic Women's Rights Association jest praca na rzecz praw kobiet i równego statusu wszystkich płci we wszystkich dziedzinach życia społecznego. Stowarzyszenie działa w oparciu o prawa człowieka i działa przeciwko wszelkim formom dyskryminacji. Aby osiągnąć ten cel, stowarzyszenie dąży do aktywnego uczestnictwa w dyskursie publicznym i skupienia się na następującej misji i celach, które mają wyraźny feministyczny cel i

ekspansywne znaczenie publiczne. Zajmują się dialogiem z reprezentantami partii politycznych i promują aktywność polityczną kobiet.

2. Wprowadzanie zmian w systemie

Przemoc instytucjonalna w Polsce dotyka osoby na wszystkich szczeblach. Niezbędne są zmiany systemowe i strukturalne.

Przedstawicielki organizacji i instytucji na Islandii podkreślały, że wprowadzenie znaczących, stabilnych zmian wymaga solidnych fundamentów i znaczących wpływów, komunikacji, współpracy i sojuszników, zarówno pośród organizacji pozarządowych jak i instytucji państwowych, systemu opieki zdrowotnej oraz policji.

2.1. Kooperacja - wzajemne wsparcie, zaufanie, wymiana informacji, wspólne cele

Doświadczenie w skutecznej walce o swoje prawa Islandki zaznaczają, że organizacje pozarządowe mają duże znaczenie, zarówno w sferze świadczenia usług dla ofiar przemocy i realizowaniu działań antyprzemocowych, jak i w określaniu bieżących problemów i wywieraniu presji na rządzących. Do osiągnięcia bardziej złożonych celów nie wystarczy jednak podniosła idea, zapał i dużo pracy. Potrzebne jest wsparcie, współpraca i wymiana informacji.

Do ustalenia strategii działań i wprowadzania zmian niezbędne są informacje o stanie faktycznym wybranego zjawiska. Zbieranie potrzebnych danych dotyczących tematów wrażliwych społecznie, często pomijanych w dyskusji w mediach głównego nurtu, bywa utrudnione. Żeby zbierać skutecznie dane należy znaleźć inne organizacje, które szukają tych samych danych i razem się o nie starać, utrzymywać wspólny front, zgodnie pytać o dane instytucje badawcze i statystyczne, wspólnie zgłaszać potrzebę i przekuć ją na wspólny pożytek (Þroskahjálp). Tak samo w przypadku realizacji celów: gdy więcej organizacji wywiera presję na osoby decyzyjne (choćby przez pisanie maili lub publiczną dyskusję) jest większa szansa, że ich uwaga faktycznie zostanie zwrócona na problem.

Dążenie do kooperacji mimo podziałów powinno być priorytetem. Praca na wspólny cel powinna być podstawą do solidarności ugrupowań feministycznych. Organizacje zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy na Islandii są ze sobą w stałym kontakcie. Wszyscy rozmówcy podczas spotkań zaznaczali olbrzymie znaczenie bliskiej współpracy również pomiędzy organizacjami i instytucjami państwowymi takimi jak projekt Together Against Violence Urzędu Miasta Reykjavík, NGO, pomoc społeczna oraz policja kontaktują się w sprawie potrzeb ofiar przemocy, sytuacji osób pokrzywdzonych, postępach w sprawach urzędowych, wydarzeń na interwencjach oraz przebiegu przypadków przemocy.

Dzięki temu mogą opracować ścieżki postępowania bardziej dostosowane do potrzeb sytuacji, a także wymieniać i udostępniać informacje większej ilości odbiorców. Dostęp do informacji o tym jak rozpoznać przemoc, oraz jak można jej zapobiegać lub radzić sobie z jej skutkami jest potrzebą kluczową, również według większości przedstawicieli spotkanych w projekcie przedstawicieli islandzkiego systemu przeciwdziałania przemocy (Policja, Woman Legal Consuling, Bialkarhlid, Stigamot, Þroskahjálp).

Przedstawiciele islandzkiego systemu przeciwdziałania przemocy chwalą sobie tego rodzaju bliską współpracę. Potwierdzają to zarówno osoby reprezentujące NGO, policję oraz urząd. Jako zalety wymieniają m.in. lepszy przebieg interwencji, wsparcie w podnoszeniu świadomości o położeniu i potrzebach ofiary, szybszy i skuteczniejszy obieg informacji.

2.2 Sojusznicy i siła polityczna

Do wprowadzenia zmian potrzebni są również sojusznicy. Warto znaleźć sympatyków i osoby zainteresowane na wszystkich szczeblach - opinii publicznej, znanych celebrytów, przedstawicieli innych NGO, osób wysoko postawionych i decyzyjnych, oraz policji i polityków.

Na spotkaniu Komisarz Policji na Islandii zwróciła uwagę na możliwość znajdowania wysoko postawionych sojuszników np. wewnątrz policji, zarekomendowała szukanie osób empatycznych i zainteresowanych. Doradziła, by spróbować skontaktować się i zaoferować współpracę polskim policjantkom, jednocześnie uświadamiając im ich związek z problemami kobiet w męskim środowisku pracy. By móc zaproponować coś kobietom pracującym w policji poleciła NBA - Nordic & Baltic Police Women. Jest to międzynarodowa społeczność kobiet - policjantek, która może pomóc dotrzeć do policjantek promując solidarność z innymi kobietami i świadomość o przemocy ze względu na płeć. Komisarz poleciła również korzystanie z autorytetu. Merytoryczne wypowiedzi i wsparcie szanowanych osób (zwłaszcza mężczyzn) powinno pomóc zdobyć posłuch wśród osób nastawionych negatywnie do ruchów równościowych i feministycznych.

Niezbędna jest również kooperacja z różnymi partiami, nie tylko z tymi zgodnymi poglądami, jak potwierdzają wyniki wizyty studyjnej, wprowadzenie realnej zmiany bez siły politycznej może być bardzo trudne, lub, zdaniem partnerki projektu reprezentującej Icelandic Women's Rights Association, niemożliwe. Należy pamiętać, że cel w postaci eliminowania przemocy i równości płci, powinien być realizowany niezależnie od tego, jakie ugrupowanie sprawuje władzę. Dlatego istnieje konieczność współpracy z przedstawicielami wszystkich partii i szukanie sojuszników politycznych tam, gdzie jest to możliwe.

Siłę polityczną można osiągnąć nie tylko poprzez próby zainteresowania problemem osoby aktywne politycznie, ale również poprzez własne uczestnictwo. Organizacje islandzkie takie jak Icelandic Women's Rights Association zaznaczają wagę zaangażowania kobiet w aktywność polityczną, we wszystkich jej przejawach.

2.3. skutki i kosztu przemocy

W ramach raportu Europejskiego Instytutu ds. Równości Płci zidentyfikowano trzy główne rodzaje kosztów: utracone potencjalne zyski ekonomiczne (np. ofiara nie jest w stanie pracować), świadczenie usług ofiarom przemocy, w tym zdrowotnych, prawnych, społecznych i specjalistycznych (np. terapia), oraz osobiste (fizyczne i emocjonalne; jaki przemoc ma wpływ na ofiarę). Metodologia badania (opracowana przez Europejski Instytut ds. Równości Płci w pracy pt. "Szacowanie kosztów przemocy ze względu na płeć w Unii Europejskiej") była skonstruowana wokół tych rodzajów kosztów i powstała na podstawie badań nad metodologiami w każdej z tych dziedzin, które można znaleźć w odpowiedniej literaturze. Metodologia badania wykorzystywana była w UK i w Estonii. W studiów przypadku poszczególnych krajów rozszerzono analizę wpływu i kosztów, aby uwzględnić przemoc ze względu na płeć i przemoc intymnego partnera wobec mężczyzn.

Według Europejski Instytut ds. Równości Płci oszacował, że koszt przemocy ze strony partnera wobec kobiet w Polsce może wynieść 8 miliardów euro rocznie. W tę kwotę wchodzi zarówno utracone potencjalne zyski ekonomiczne, jak również koszt usług specjalistycznych dla ofiar.

Osoby które doświadczyły przemocy często nie są w stanie podjąć pracy i muszą korzystać na równych serwisów, by poradzić sobie z konsekwencjami swojego doświadczenia.. Należy do nich cała gama uczuć, które uniemożliwiają im funkcjonowanie w społeczeństwie. Sa to m.in. wstyd, niskie poczucie własnej wartości, wina, gniew, natrętnie powracające wspomnienia z tego wydarzenia, trudności w relacjach, strach oraz myśli samobójcze.

2.4. Edukacja i kampanie

Niezbędnym elementem wprowadzania zmian w systemie jest edukacja, która może odbywać się na różne sposoby, między innymi za pośrednictwem programów edukacyjnych i kampanii.

2.4.1 Edukacja o przemocy i jej czynnikach

Przemoc nie zawsze jest tak oczywista do określenia jak się wydaje. Często ofiary nie zdają sobie sprawy, że jest na nich stosowana, a jej granice łatwo się zacieraają.

Najczęstszą i najtrudniejszą do udowodnienia jest przemoc psychiczna lub też znęcanie emocjonalne. Przymus, groźby, krzyk, wyzwiska, wyszydzenie, oskarżenia, upokarzanie, manipulowanie poczuciem winy, przenoszenie odpowiedzialności na osobę poszkodowaną albo wmawianie choroby psychicznej to tylko niektóre jej

przejawy. Należy do niej również izolowanie ofiary od jej grupy znajomych oraz kontrolowanie.

Rzadko skutecznie rozpoznaje się przemoc finansową. Przemoc ekonomiczna, to sytuacja w przypadku której dochodzi do nadużyć w sferze finansowej, czy to na rynku pracy czy w domu, kiedy np. partner odmawia drugiej osobie dostępu do informacji o sytuacji ekonomicznej rodziny, lub jako jedyny zarządza zasobami domowymi.

Przemoc fizyczna, kiedy jest naruszana nietykalność drugiej osoby również w niektórych przypadkach budzi wątpliwości ofiar, które często próbują negocjować z rzeczywistością by nie dopuścić do siebie świadomości o przemocowym charakterze relacji. Często szukają usprawiedliwienia lub uzasadnienia dla zachowania sprawcy, niejednokrotnie szukając przyczyny agresywnych zachowań w sobie.

Młode osoby, chociaż nie tylko one, w relacjach często nie znają zdrowych sposobów integrowania w bliskich relacjach, często nie są w stanie zidentyfikować sytuacji przemocowych czy asertywnie odmawiać czynności których nie chcą. Pozbawieni dobrych źródeł wiedzy i skutecznych narzędzi, opierają swoje relacje na powtarzaniu niekorzystnych schematów oraz przekraczaniu granic drugiej strony bez jej zgody. Kobiety nie są świadome gdzie zaczyna się przemoc seksualna.

Spektrum przemocy seksualnej zawiera zarówno namawianie do seksu bez zabezpieczenia jak i gwałt małżeński. Szczególnie głęboko ten temat omówiony został z Þórunn Þórarinsdóttir z Centrum dla Osób z Doświadczeniem Przemocy Seksualnej Stigamót.

Osoby pracujące w Stigamót na co dzień mają do czynienia z ofiarami przemocy seksualnej. Zwracają one uwagę na niezwykle długi czas, jaki zajmuje ofiarom udanie się po pomoc. Jest to niezwykle trudne doświadczenie, ponieważ bardzo często ofiary przemocy seksualnej czują wstyd po tym, jak zostały skrzywdzone. To również jest luka w świadomości na temat przemocy współczesnych ludzi którą należy wypełnić.

Dodatkowo zagrożenie przemocą zwiększa się, gdy dochodzą dodatkowe czynniki, takie jak dzieci lub niepełnosprawność kobiet. Sprawcy przemocy zyskują w ten sposób kolejną przewagę nad swoją ofiarę. To zwiększa przewagę jednej strony nad drugą.

Istnieją różne czynniki sprzyjające występowaniu przemocy. Może to być przynależność religijna, miejsce zamieszkania, spożywanie używki, doświadczenie przemocy domowej w dzieciństwie, niestabilna sytuacja ekonomiczna lub inne.

Świadomość ich działania zwiększa wrażliwość społeczną i dbałość o dobrostan większej ilości członków społeczności.

Kampania świadomościowa o przemocy powinna pokazywać jak zauważyć przemoc, jakie są jej przejawy i jakie czynniki mogą zwiększyć ryzyko jej występowania.

2.4.1 edukacja o prawach kobiet i postępowaniu w przypadku przemocy

Prawa kobiet zapewnione w art. 33 Konstytucji oraz międzynarodowymi traktatami m.in konwencją antyprzemocową. Wg Konstytucji Polski:

1. Kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym.
2. Kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń.

Oznacza to, że kobiety mają prawo oczekiwać równych praw i równego traktowania, dostępu do do pełnienia funkcji oraz szacunku doceniania ich umiejętności w pracy. mimo to często spotykają się z dyskryminacją i przemocą ekonomiczną na rynku pracy np. w formie niższych wynagrodzeń. Nie wiedzą jednak, jak mogą walczyć o sprawiedliwe wynagrodzenia.

Kobiety są również bardziej narażone na przemoc fizyczną. Kiedy znajdują się w sytuacji przemocowej mają prawo oczekiwać wsparcia pochodzącego z systemu przeciwdziałania przemocy. Niestety bardzo wiele kobiet nie wie, gdzie może z takiej pomocy skorzystać.

Często rekomendowaną praktyką jest telefon na policję lub do MOPSu, niestety, praca zespołów interdyscyplinarnych w Polsce przebiega bardzo powoli, a ofiara przemocy nie jest chroniona podczas trwania procedury, która sama w sobie jest ciężkim doświadczeniem.

Potrzebna jest promocja jasnej ścieżki postępowania w przypadku doświadczenia przemocy,, która pozwala otrzymać realne wsparcie.

Urząd Miasta Reykjavik wypromował kampanię pod hasłem: "Najlepszym przyjacielem przemocy jest milczenie". Pierwszym krokiem osoby, która doświadcza pomocy powinno być mówienie o tym. Sprawcy często izolują ofiarę i zniechęcają ją do rozmawiania na temat przemocy. Rozmowa pozwala uzyskać wsparcie swojej grupy społecznej, doświadczyć zrozumienia i poradzić sobie z trudnymi emocjami występującymi w sytuacjach przemocowych takimi jak lęk, bezsilność, poczucie bezsensu albo niska samoocena, oraz podjąć działanie.

Zarówno Þroskahjálp, Stigamót jak również schronisko dla kobiet w Reykjaviku zaznaczają olbrzymie znaczenie grup samopomocowych i peer-support w kwestii przeciwdziałania przemocy i redukcji szkód. Podkreślają one rolę wsparcia osób, które wykazują się zrozumieniem i pomagają ofierze przejść przez trudny okres, pokonać wątpliwości i sięgnąć po fachową pomoc.

.Jeśli na ciele widać ślady przemocy, ważną i rekomendowaną przez Komisarz Islandzkiej Policji praktyką obdukcja. Zbieranie dowodów i raportowanie przypadków przemocy pozwala instytucjom lepiej zrozumieć sprawę i udzielić pomocy.

Następnym krokiem powinna być wizyta w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej lub Centrum Interwencji Kryzysowej. W MOPSie istnieje możliwość zgłoszenia przypadku przemocy do procedury Niebieskiej Karty. Raportowanie przypadków przemocy jest istotne, mimo, że sama procedura jest długa i stresująca, a samo zgłoszenie przypadku przemocy, mimo, że jest bardzo ważnym i potrzebnym etapem, nie rozwiązuje wszystkich problemów. W zależności od przypadku mogą być potrzebne różne usługi np. schronienie, ochrona przed sprawcą, udzielenie wsparcia psychologicznego, pomoc prawna, opieka medyczna, działania terapeutyczno wspierające, poradnictwo, wsparcie ekonomiczne i zabezpieczenie potrzeb bytowych. Zaspokojenie potrzeb ofiary w tych aspektach jest niezbędne do wsparcia jej funkcjonowania i ofiary mają prawo do tego rodzaju zabezpieczenia społecznego. Często jednak nie wiedzą o tym, dlatego edukacja o prawach, które przysługują ofiarom przemocy jest taka ważna. .

Żeby zaspokoić te potrzeby należy rozmawiać i mówić o nich. W MOPSie albo Centrum Interwencji Kryzysowej warto zapytać o organizacje pozarządowe które mogą udzielić różnych form wsparcia i zapewnić różne usługi i skontaktować się z nimi. Można również poszukać ich na stronie Urzędu Miasta. Właściwym kierunkiem jest również Centrum Praw Kobiet, które według ekspertek jest bardzo wartościowym zasobem, i skutecznie udziela informacji o następnych krokach do podjęcia.

Mimo powszechnego dostępu do informacji mnóstwo kobiet wciąż nie zdaje sobie sprawy, że mogą oczekiwać wsparcia i różnego rodzaju usług.

2.4.3. edukacja sprawców

Istnieje wiele źródeł przemocy. Czasami jest to brak pozytywnych wzorców zachowań, brak skutecznego sposobu na radzenie sobie z emocjami, niskie umiejętności komunikacyjne. Sprawcy przemocy również potrzebują pomocy, by wyjść z negatywnych schematów i nie powtarzać tych samych błędów i zachowań.

Podczas wizyty na Islandii potwierdziły się przypuszczenia o kluczowym znaczeniu usług korekcyjno edukacyjnych dla sprawców. Zarówno urzędnicy, pracownicy schroniska dla kobiet jak również pracownicy NGO podkreślają wartość i konieczność pomocy sprawcom. Zarówno w Łodzi jak i na Islandii niewydurowani sprawcy mają tendencję do powielania przemocowych wzorców, mnożąc ilość ofiar.

Często nie znają oni innych sposobów rozwiązywania konfliktów lub nie umieją ich zastosować. Często zdają sobie sprawę, że ich postępowanie jest złe, jednak tracą nad sobą kontrolę.

Celem reedukacji jest wzięcie odpowiedzialności za własne zachowanie oraz wypracowanie sposobów konstruktywnego radzenia sobie z sytuacjami konfliktowymi w relacjach.

Niestety obecnie istnieje bardzo mało programów edukacyjnych dla sprawców w Łodzi. Ten niezbędny aspekt zapobiegania przemocy ma w województwie bardzo niewielką ofertę, a jakość usług nie jest znana. Sprawcy z Łodzi nie mają do kogo zwrócić się o pomoc w przezwyciężaniu swoich złych wzorców. Pozostawieni sami sobie powtarzają schemat, dlatego dostępność programów korekcyjnych dla

sprawców jest tak ważna..

Równie ważna jest profilaktyka. Współczesna kultura oraz metody wychowawcze w Polsce nie sprzyja młodym mężczyznom. Chłopców wychowuje się w przeświadczeniu, że nie powinni rozmawiać o uczuciach lub ich okazywać, prosić o pomoc lub przyznawać się do słabości. Tym samym odbiera im się dostęp do podstawowych narzędzi do komunikacji i budowania zdrowych relacji, zwiększając ryzyko wystąpienia przemocy lub próby samobójczej (Wg raportu WHO z 2019r. Polska ma prawie najwyższy wskaźnik samobójstw mężczyzn w Europie, właśnie ze względu na wychowanie, wzorce kulturowe oraz brak poszukiwania przez nich profesjonalnej pomocy).

Udostępnienie młodym mężczyznom metod do właściwego budowania relacji w ramach programów edukacyjnych realizowanych w szkołach, pozwoli zapobiec powstaniu wielu przemocowych sytuacji.

2.4.4. edukacja obywatelska

Zarówno w Polsce jak i na Islandii można zauważyć duże braki w edukacji obywatelskiej. Młodzi ludzie, w tym również kobiety, często nie wykazują obywatelskiego zaangażowania: nie wiedzą jak funkcjonują organizacje pozarządowe ani w jaki sposób i po co można udzielać się aktywistycznie i politycznie. Udział kobiet w tych aspektach funkcjonowania społeczeństwa jest bardzo istotny z punktu widzenia równościowego państwa. Należy więc promować aktywność polityczną kobiet poprzez wsparcie, edukację i współpracę z nimi.

W Reykjavíku na ten problem reaguje Icelandic Women's Rights Association, Stowarzyszenie partnerskie projektu ŁDD. Sekretar generalna Stowarzyszenia IWRA podczas spotkania wielokrotnie powtarzała jak ważna jest aktywność i zaangażowanie obywatelskie

Uczestnictwo polityczne przybiera różne formy, takie jak głosowanie w wyborach i referendach, udział w życiu politycznym i działanie w partiach politycznych. Wszystkie te formy są demokratycznymi narzędziami do obywatelskiej zmiany kraju i należy je promować wśród kobiet, zarówno dzięki programom edukacyjnym jak i kampaniom.

Programy edukacyjne dla młodzieży licealnej zwiększające ich świadomość polityczną oraz krytyczne podejście, promujące zainteresowanie polityką pozwoli wychować młodych ludzi, którzy będą korzystać z prawa do głosowania, tym samym mając wpływ na wydarzenia w kraju. Świadomość polityczna pozwala dokonywać bardziej przemyślanych wyborów, co z kolei powinno zwiększyć szansę na racjonalny i korzystny dla obywateli kierunek polityki w Polsce.

Udział w życiu polityczny to również uczestnictwo bezpośrednio, poprzez udział w partiach politycznych. Podczas spotkań na Islandii potwierdziło się, że kobiety, które decydują się na większe zaangażowanie polityczne nie mogą liczyć na poparcie środowisk feministycznych ze względu na powszechną złą opinię o wszystkich ludziach zajmujących się polityką. To sprawia, że mniej kobiet decyduje się, lub jest w stanie się utrzymać w tych warunkach. Wsparcie środowisk

feministycznych ma olbrzymie znaczenie, jednak żeby mogło mieć miejsce należy zmienić świadomość w środowiskach feministycznych. Jest to dogłębna i czasochłonna zmiana, jednak bez aktywizacji politycznej kobiet nie ma równości płci, a bez wsparcia środowisk feministycznych zmiana obecnych tendencji będzie bardzo trudna.

2.4.5. edukacja policji

Współpraca instytucji i organizacji islandzkich z policją przynosi wymierne efekty wszystkim zaangażowanym. Pozwala na szybszy obieg informacji oraz lepsze zrozumienie zjawiska przemocy zarówno ze strony systemu, sprawcy i ofiary. Ta kooperacja nie zawsze tak wyglądała. Sprawa przybrała pozytywny obrót dzięki obecnej Głównej Komisarz Policji na Islandii, która założyła ze swoich feministycznych działań, wprowadzanych najpierw lokalnie, później na skalę krajową. Dzięki jej zaangażowaniu policja otrzymała kompleksowe szkolenia z zakresu przeciwdziałania przemocy oraz pracy z ofiarami, a także otworzyła się na bliższą współpracę z instytucjami i organizacjami pomocowymi.

Zarówno przedstawiciele Biarkarhlid -The Family Justice Center, Throskahjalp, Urzędu Miasta czy samej policji potwierdzają skuteczność szkolenia i poprawę wynikającą z zacieśnienia współpracy.

Podczas wywiadu z łódzkimi ekspertami przedstawicielki łódzkiego NGO opowiadały sytuację, w której próbowały przeprowadzić szkolenie dla policji, jednak nie było to skuteczne, ponieważ wśród policji często panuje bezkrytyczne zadowolenie, przekonanie o własnej nieomyślności i braku potrzeby szkoleń zwłaszcza przeprowadzanych przez osoby z zewnątrz, szczególnie kobiety.

W związku z szerokim doświadczeniem Komisarz zaproponowała pomoc w szkoleniu polskich policjantów. Zasugerowała, że warto, żeby polscy policjanci byli szkoleni przez kolegów z branży. Pozwoli to wykorzystać autorytet, który niejednokrotnie podąża za mundurem i rangą. szkolenie powinno być prowadzone przez osoby których polscy policjanci posłuchają, powinny więc przeprowadzać je osoby wysokie rangą i doświadczone.

Taka edukacja płynąca od wewnątrz położy podwaliny pod efektywną współpracę z policją. Komisarz Zwróciła uwagę na znaczenie autorytetu i jego atrybutu (np munduru) oraz zaproponowała swoją pomoc, aktywny udział w projektach i szkoleniach z zakresu przeciwdziałania przemocy wobec kobiet dla polskich policjantów i policjantek, jeśli powstałby taki projekt.

2.4.7 Kampanie

Jednym ze sposobów edukowania społeczeństwa są kampanie zwiększające świadomość. Ponieważ w ramach projektu ma pojawić się kampania uświadamiająca zagadnienie to pojawiało się podczas spotkań z islandzkimi przedstawicielami systemu przeciwdziałania przemocy. Poniżej przytoczono zbiór porad i doświadczeń przekazanych przez islandzkich rozmówców, oraz przykładowe kampanie.

Wiele osób zwracało uwagę na konieczność otwartego mówienia o formach doświadczanej przemocy, zarówno psychicznej jak i fizycznej w kampaniach. Pozwoli to na lepsze rozpoznawanie sytuacji przemocowych przez odbiorców kampanii. Przykładem takiej kampanii jest Rauðu Ljósinn (tłum. "czerwone lampki/czerwone flagi") realizowanej przez Biarkarhlid, która dostępna jest na serwisie Youtube również z polskimi napisami

Wielu rozmówców zwracało także uwagę na problematykę przemilczania przemocy. Kampanie takie jak #aldreiaftur (tłum. "nigdy więcej") zainspirowana #metoo lub "Najlepszym przyjacielem przemocy jest milczenie" realizowana przez Urząd Miasta w Reykiaviku mają za zadanie zachęcić osoby doświadczające przemocy do otwartego mówienia o swoich doświadczeniach.

Stigamot zwraca uwagę, na okres czasu, jaki ofiarom zajmuje podjęcie decyzji o poszukiwaniu pomocy. Realizowana przez nich kampania #outofthedarkness miała na zadanie uświadomić odbiorców o tym problemie i skłonić ofiary do wyjścia z cienia i podjęcia działań w celu poprawy swojego samopoczucia. Zwracają też uwagę na konieczność podnoszenia świadomości o przemocy seksualnej poprzez propagowanie dobrych praktyk w relacjach. Mają doświadczenie w realizacji takich projektów (np projekt Sjúkásti) i są otwarci, żeby pomóc.

Icelandic Human Rights Center zajmuje się propagowaniem praw kobiet, również przez kampanie oraz udostępnianie informacji o możliwych źródłach pomocy. Podkreślają, że widza to potęga, dlatego też realizowali kampanię "Knowlage is power" - kampanię edukacyjną o prawach kobiet.

Þroskahjálpi wskazało konieczność mówienia o przemocy, która jest zakorzeniona tak głęboko, że nabiera charakteru strukturalnego, wykluczając i segregując osoby doświadczające jej. Zwracają też uwagę na konieczność zaznaczenia czynników zwiększających ryzyko jej występowania.

Kolejnym aspektem poruszonym na kilku spotkaniach jest aspekt finansowy przemocy. Przemoc wiąże się z kosztami. Dokładne wyliczenia mogą być przydatne przy kampanii np. aby uzyskać argument w dyskusji z decydentami.

Poza tym rozmówcy zwracali uwagę na techniczne aspekty kampanii: stosowanie różnych metod dotarcia, różnych mediów i platform komunikację w sposób dostosowany do odbiorcy, oraz potencjalny udział sławnych osób w kampaniach. Wielokrotnie wskazano również na istotność wydawania ulotek i broszur, ze względu na ich dostępność i łatwość w przekazaniu osobom potrzebującym pomocy.

3. Wnioski

Islandia to niewielki kraj w którym pracownicy danej dziedziny się znają i utrzymują kontakt, a kooperacja między organizacjami i instytucjami ma duże znaczenie. Kooperacja zakłada dostarczenie możliwie wielu usług niezbędnych przy

zapobieganiu przemocy lub radzeniu sobie z jej konsekwencjami w możliwie najbardziej dostępnej formie. Ważną różnicą między systemem polskim a islandzkim jest to, że w islandzkim występuje zdecydowanie mniej przemocy strukturalnej oraz przy przeciwdziałaniu przemocy służby/institucje koncentrują się na grupach zmarginalizowanych.

Edukacja jest niezbędnym elementem kształtowania świadomego i funkcjonującego społeczeństwa. Bez edukacji kobiety nie będą wiedziały jakiej pomocy i skąd mogą oczekiwać, sprawcy nie będą mieli okazji zmienić swoich zachowań, ofiary nie będą wiedzieć czym jest przemoc albo jak działać by wyrwać się z przemocowej sytuacji.

Nie wszystkie dobre praktyki stosowane na Islandii można zaimplementować w Polsce, jednak duża wartość edukacyjna wizyty pozwoli lepiej i bardziej świadomie określić kierunek następnych kroków w projekcie.

Kontakty:

Bjarkarhlíð – Family Justice Center (<https://www.bjarkarhlid.is/>)

Bjarkarhlíð við Bústaðarveg, 108 Reykjavík

Ragna Björg Guðbrandsdóttir team leader, Jagoda Maria and Anna
Wojtyńska

Women's Shelter (<http://www.kvennaathvarf.is>)

Bergþórugata 10, apartment 301, 101 Reykjavík

Sigrúður Guðmundsdóttir, executive manager of the Women's Shelter

Þroskahjálp (<https://www.throskahjalp.is/is/rettindi/english>)

Háaleitisbraut 13, 108 Reykjavík (3rd floor)

Icelandic Human Rights Centre (<http://www.humanrights.is>)

Women's Legal Counseling (<http://www.kvennaradgjofin.is>)

Túngata 14, 101 Reykjavík

Margrét Steinarsdóttir, board member and volunteer

Icelandic Women's Rights Association (<http://www.krfi.is>)

Túngata 14, 101 Reykjavík

Brynhildur Heiðar- og Ómarsdóttir, secretary general of IWRA

Together Against Violence, City of Reykjavík
(<https://reykjavik.is/node/20157>)

Borgartún 12-14, 105 Reykjavík

Stefanía Sörheller, mobile number 665-4940 stefania.sorheller@reykjavik.is

Stígamót, Center for Survivors of Sexual Violence (<http://www.stigamot.is>)

Laugavegur 170, 105 Reykjavík

Þórunn Þórarinsdóttir

Policja:

Sigríður Björk Guðjónsdóttir, the National Police Commissioner of Iceland

sbg@logreglan.is

Maria Rein Bjamad mrb@logreglan.is

Osoby do kontaktu oraz instytucje polecone przez komisarz:

kiki@antiviolence-net.eu Antonina Kiki Petrorlaku

info@antiviolence-net.eu

Maria Rein Bjamad mrb@logreglan.is

NBA - Nordic & Baltic Police Women -> do sprawdzenia